

Mag je als christen je rechten
voor jezelf opeisen?

Noorderlicht
ROTTERDAM
dienst

Preek zondag 25 oktober 2020
Voorganger: ds. Niels de Jong

Preek

dienst 25 oktober 2020, voorganger: ds. Niels de Jong

Mag je als christen je rechten voor jezelf opeisen?

Handelingen 22: 22 – 29

Het bijbelgedeelte van vandaag benaderen we met twee heel concrete situaties.

Je hebt vast in de media afgelopen weken de discussie gehoord over de uitzonderingspositie die kerken hebben als het gaat om samenkomsten. De huidige 'maximaal-30-mensen-in-een-binnenruimte-regel' – daar kunnen kerken onderuit op basis van de grondwet die voorschrijft dat mensen vrij zijn om samen te komen om hun geloof te belijden. Er waren al eerder wat kritische geluiden in de samenleving te merken over deze uitzonderingsregel, maar een kerk in Staphorst was zo behulpzaam om de discussie echt op scherp te krijgen. En dat plaatste kerken en christenen voor de vraag: is het juist om in deze op je rechten te staan en gewoon samen te komen met meer dan 30 mensen? Sommige kerken en christenen kiezen daar voor en gebruiken daar argumenten voor als: het is toch een belangrijke zaak om als kerk bij elkaar te komen tot eer van God? Als het mag, dan moet je dat toch ook doen? Zeker als je het gewoon veilig kunt organiseren? En als de overheid een dringend advies doet, dan zegt deze kant van de discussie soms ook nog: 'tja, je moet God toch meer gehoorzaam zijn dan de overheid'. Aan de andere kant van de discussie zijn mensen die zeggen – het is toch een zaak van naastenliefde om geen risico te nemen met de gezondheid van mensen? Dan is het toch logisch dat je afstand doet in deze van je grondrechten en solidair bent met de rest van de samenleving?

Een tweede situatie, net zo concreet. Je bent bedrogen. Maakt even niet uit hoe. Of het nu is door een zakelijke overeenkomst waarbij je bent voorgelogen en wat je veel geld gekost heeft. Of je bent bedrogen bij het kopen van huis, want er blijken allerlei verborgen gebreken te zijn die verzwegen waren. Of je bent bedrogen door je partner die je heeft ingeruild voor een ander en jou heeft laten zitten. Of iemand die je vertrouwd heeft je geheimen doorverteld. Wat doe je dan in zo'n situatie? Op je rechten staan en de ander laten terugbetalen – letterlijk of emotioneel? En misschien wel zelfs 'straffen' voor zijn of haar fouten? Of doe je het tegenovergestelde en keer je de andere wang toe en laat je de ander los?

Dat kunnen lastige dilemma's zijn toch? Met de eerste situatie zat afgelopen weken iedere kerk in Nederland. En de tweede situatie van bedrog is ook uit het leven gegrepen, ze worden me met enige regelmaat gesteld en dan met de vraag erachteraan: 'wat moet ik doen? Wat moet ik doen als ik in de lijn van Jezus wil leven?'

Met deze concrete situaties in het achterhoofd gaan we naar het verhaal van vandaag. Niet om zwart-wit-antwoorden te krijgen die in elke situatie werken. Zo werkt de Bijbel niet. We kijken naar dit verhaal om een weg gewezen te krijgen in zulke situaties waar we de keuze hebben om van onze rechten gebruik te maken of dat niet te doen. We komen in dit verhaal Paulus weer tegen, hij is inmiddels in Jeruzalem beland. En rondom zijn persoon is in Jeruzalem een enorme rel ontstaan. Mede door valse geruchten komt er een menigte op de been en Paulus dreigt gelyncht te worden. De Romeinse bezetter grijpt in, ontdekt dat de rel om Paulus gaat en neemt hem gevangen. En dan lezen we dit...

Schriftlezing: Handelingen 22: 22 – 29

Paulus gaat in dit gedeelte dus op zijn rechten staan. Als de Romeinse legerofficieren de ware toedracht van deze rel in Jeruzalem willen achterhalen door de waarheid uit Paulus te slaan. Dan laat Paulus dat niet gebeuren. Hij roept dat hij een Romeins burger is. Als Romeins burger mocht hij bescherming verwachten van het Romeinse leger en zeker niet zonder vorm van proces gemarteld worden. En met succes haalt Paulus zijn recht. Net als hij dat in Handelingen 16 ook al had gedaan, ook al met een beroep op datzelfde Romeinse burgerrecht. En net als in Handelingen 16 staat hier dat de hoogste officier de schrik om het hart slaat en direct naar Paulus toegaat. En de officier in Handelingen 22 vraagt: 'Is het waar? Ik heb zelf dat Romeinse burgerrecht ook, maar ik heb er enorm bedrag voor moeten neerleggen.' Paulus antwoordt dat het bij hem anders gegaan is; hij is als Romeins burger geboren. Nu is Paulus opgegroeid in Tarsus als Jood – maar waarschijnlijk hebben een aantal Joden in Tarsus dit burgerrecht van de keizer ontvangen omdat ze hem een grote dienst hadden bewezen. Een van de voorouders van Paulus hoorde bij dit groepje Joden en zo had Paulus dit burgerrecht ontvangen bij zijn geboorte. Maar de vraag is: waarom schrikt men daar zo van?

Een goede verklaring daarvoor is het verhaal over ene Gaius Verres. Na een carrière in Rome was hij gouverneur geworden ergens in het Romeinse Rijk. Een gebruikelijke route en een goeie manier om op je oude dag de nodige macht te hebben en het nodige geld uit die provincie voor jezelf te trekken. Maar voor deze Verres was dat niet genoeg. Hij wilde het onderste uit de kan. En hij hield in zijn gebied enorm huis door mensen uit te buiten, te intimideren, te straffen en als hij dat nodig vond ook de dood in te jagen. Door zijn goede connecties met Rome kwam deze Verres weg met zijn vreselijke misdaden. Tot ene Cicero van deze zaak hoorde. En er eerst niet zo veel brood in zag, want het opnemen tegen zo'n man dat kon je zomaar je eigen kop kosten. Maar toch deed deze jonge advocaat dat. En de zaak werd door Verres enorm vertraagd, belemmert, etc. en het duurde jaren, maar uiteindelijk ging Verres ten onder. En vooral door 1 misdaad. Hij had een Romeins burger zonder vorm van proces laten kruisigen. En met al zijn andere misdaden had hij weg kunnen komen waarschijnlijk, maar hiermee niet. Het werd zijn ondergang. Eerst werd hij verbannen. En een paar jaar later om het leven gebracht door de keizer.

Daarom dat de schrik deze hoge legerofficier om het hart slaat. Want een Romeins burger zonder vorm van proces martelen, kon dus het einde van je carrière betekenen. Zelfs als je Verres heette, zeer rijk was, veel connecties had. Laat staan voor zo'n legerofficier – die kon het dan helemaal vergeten. En mensen riepen dat heus niet zomaar dat ze een Romeins burger waren. Want als bleek dat je dat niet was, werd je zwaar gestraft, misschien wel ter dood veroordeeld. Zijn gevangene dus zomaar zonder duidelijke reden laten boeien was al een stap te ver en dus wordt Paulus meteen losgemaakt. En nu hij weet dat Paulus een Romeins burger is, is die geseling natuurlijk helemaal van de baan. En Paulus krijgt vanaf dat moment een eerlijk proces. Hij krijgt – als je verder leest – zelfs bescherming van deze Romeinse soldaten, want hij wordt beschermd wordt door de Romeinse leger tegen een aanslag van Joodse zijde.

Maar goed – de vraag van vandaag is: zoals Paulus hier op zijn rechten staat, is daar een voorbeeld aan te nemen of niet? En wat betekent dat als je jezelf als een volgeling van Jezus beschouwt – kun je dan ook op je rechten staan of ligt dat anders? Critici zeggen dat Paulus hier de mist in gaat. Sommige van die critici vragen zich af: waarom beroept Paulus zich op zijn Romeinse rechten, terwijl hij Jezus Christus diende? Hij verkondigde toch dat Jezus Heer was en dus niet de keizer. Dan moet hij zich toch hier ook de niet de bescherming van het leger van de keizer laten welgevalen?

Andere critici zeggen dat Paulus hier de weg van Jezus had moeten volgen. Die liet zich toch ook gevangennemen, mishandelen en zelfs kruisigen? Jezus had toch tegen zijn volgelingen gezegd dat je de andere wang moet toekeren? Dat doet Paulus zelf ook geregeld – dan komt hij in situaties terecht waarin hij helemaal niet zichzelf probeert te beschermen, maar juist lijden en onrecht verdraagt. En dat had Paulus hier dan toch ook weer moeten doen?

Laten we maar met dit tweede bezwaar beginnen. Dat over die andere wang toekeren – een van de meest bekende uitspraken van Jezus. Maar helaas ook nogal eens vaak verkeerd begrepen. Jezus bedoelde die uitspraak niet als een wet, een regel die je altijd in alle situaties moest volgen. Het staat in een rijtje voorbeelden van dingen die het tegenovergestelde zijn van 'oog om oog, tand om tand'. Dat type mens – die van 'oog om oog, tand om tand', iemand die vergelding zoekt, wraak neemt – dat is niet wat Jezus wil. Die regel 'oog om oog, tand om tand' was eerst gegeven om wraak en vergelding in te dammen. Maar Jezus gaat verder – hij wil dat de keten van wraak en geweld gaat stoppen. En daarom die voorbeelden van het type mens dat hij voor hem voor ogen staat. Iemand die zich kwetsbaar opstelt, iemand die bereid is om meer te doen dan het gewone, om meer te geven dan verwacht wordt, verder te gaan in het goede dan je verplicht bent. Dat is de mens die Jezus voor ogen staat. Dat bedoelt hij met 'je andere wang toekeren als je een klap krijgt'.

Maar er zijn allerlei situaties te bedenken dat dit voorbeeld niet opgaat. In het geval van mishandeling of uitbuiting – dan moet je je helemaal niet laten zomaar laten gebeuren, want dan neemt het geweld alleen maar toe. En ook in het geval van onrecht – zoals hier in Handelingen 22 een legerofficier wil gaan martelen omdat hem dat de snelste manier lijkt om achter de oorzaak van een rel te komen. Zulk onrecht hoef je niet over je heen te laten komen. Je te laten geselen is trouwens sowieso nogal wat anders dan de andere wang toekeren. Je andere wang toekeren gaat over een situatie waarin je had kunnen terugslaan, maar er voor kiest niet met gelijke munt terug te betalen, maar dus je andere wang toekeert. In de hoop natuurlijk dat het geweld stopt, in plaats van een eindeloze keten van geweld en tegengeweld te beginnen. Want dat is natuurlijk het probleem van 'oog om oog en tand om tand' – dan is er ten slotte niemand meer met twee ogen in zijn hoofd of met al zijn tanden in zijn mond. Maar in het geval van een dreigende marteling – want dat is geseling – is het helemaal niet de weg om dat maar over je heen te laten komen, zo stop je het geweld niet. Paulus kon hier juist het geweld stoppen met een beroep op zijn rechten.

En dan het eerste bezwaar – was het niet schijnheilig van Paulus dat hij hier de bescherming van het Romeinse burgerrecht zocht? Hij was toch zo van 'Jezus is Heer' – dan had hij toch moeten vertrouwen op die Heer? Nee, Paulus dacht niet zo zwart-wit. Dat Romeinse burgerrecht zag hij als gegeven – misschien wel als van God gegeven.

En zoals er wel meer dingen uit zijn verleden, uit zijn opleiding bijvoorbeeld, hem goed van pas kwamen in zijn latere leven, zo kwam dit burgerrecht hem ook goed van pas in zijn missie om het goede nieuws van Jezus verder te brengen. Zo kan dat zijn dat er bepaalde dingen aan je gegeven zijn – misschien een bepaalde positie, een bepaalde status, of een bepaalde naam bij een bepaalde groep mensen, een bepaald netwerk – die je goed van pas kunnen komen om het goede nieuws verder te brengen. Deze rechten of voorrechten zijn je misschien wel van God gegeven – niet zozeer voor je eigen zaak, maar voor een grotere zaak, een hoger doel.

Nog even doorgedacht op als Paulus hier zo principieel was geweest dat hij zijn recht niet had gebruikt. Dan was hij waarschijnlijk ofwel ergens anoniem weggekijnd in een gevangenis, of hij had al snel niet meer geleefd. En daarom zet hij dit burgerrecht heel pragmatisch in voor zijn hogere doel, namelijk zijn roeping om het goede nieuws van Jezus Christus te verkondigen. En omdat hij dit burgerrecht inzet, krijgt hij later in Handelingen de kans om op bijzondere plekken en voor hooggeplaatste gezagsdragers het goede nieuws van Jezus vertellen. En uiteindelijk komt Paulus in Rome terecht, het centrum van de toenmalige wereld terecht. Krijgt hij ook daar volop kansen om daar het goede nieuws te delen.

Nu we deze bezwaren hebben besproken, zijn we op het spoor wat dit verhaal ons te zeggen heeft. Het verhaal zegt dat er een hoger doel kan zijn waarom je van je rechten afstand kunt doen of waarom je er juist op gaat staan. Dat is precies ook het geval met dat voorbeeld van Jezus over je andere wang toekeren. Daar is het hogere doel het stoppen van de keten van geweld. En in het geval van Paulus is zijn hogere doel – het verder brengen van het goede nieuws. En dat hogere doel van Paulus is voor iedere volgeling van Jezus een hoger doel. Dat meer mensen het goede nieuws horen, dat meer mensen er een juist beeld van krijgen, dat meer mensen het gaan snappen.

Hoe kwam het goede nieuws hier dan verder door deze keuze van Paulus? Nou, in dit geval van Paulus had het goede nieuws waarschijnlijk vooral een deuk gekregen als hij zich had laten mishandelen. Stel je voor dat die legerofficier er later achter kwam dat Paulus zich had laten mishandelen terwijl hij een Romeins burger was. Dan had die legerofficier kunnen denken: 'wat is dit voor een raar masochistisch geloof dat mensen zich laten geselen?' Of hij had kunnen denken: 'hebben ze zo weinig eigenwaarde dat ze zich zo laten mishandelen?' Of hij had zelfs kunnen denken: 'probeert die Paulus mij erin te luizen door zich te laten martelen om mij op een later moment te kunnen chanteren ofzo?.'

En niet alleen het goede nieuws kwam hierdoor verder, ook gaf het Paulus de kans om het onrecht van die Romeinse bezetter aan de kaak stellen. Die bezetter die blijkbaar denkt dat mensen zomaar zonder vorm van proces te martelen zijn om achter de oorzaak van een rel te komen. Als je zulk onrecht kan voorkomen, moet je dat doen. Al met al, Paulus deed er alleen maar goed aan om hier op zijn strepen te staan.

En zo zijn er ook nu allerlei situaties waarin het juist goed is om op je rechten te staan. Als er het gaat om mishandeling of misbruik, moet je dat zo snel mogelijk laten stoppen. En dan moet je ook je recht zoeken, ook om te voorkomen dat het ooit nog een keer kan gebeuren, bij jou of een ander. Wat daders ook zeggen - het kan nooit goed te praten zijn om je fysiek of geestelijk te mishandelen. En ook als er sprake is van institutioneel onrecht, moet je op je strepen staan om dit geweld te stoppen. Want misschien kan er iets gaan veranderen als je hier tegen opstaat. En zo zijn er wel meer situaties te bedenken waarbij het goed is om op je rechten te staan. Ook bijvoorbeeld om jou als vertegenwoordiger van die boodschap geloofwaardiger te maken. Of om je nieuwe kansen te geven om iets te delen van het goede nieuws van Jezus Christus, bijvoorbeeld op hogere posities.

Maar er zijn ook situaties te bedenken dat je wel van je rechten afziet of van je voorrechten afziet, juist met het oog op datzelfde hogere doel van Paulus – om het goede nieuws van Jezus verder te brengen. Paulus doet dat ook geregeld en dat levert hem geregeld pijn, lijden en onrecht op. En zo kunnen wij er soms ook voor kiezen om van onze rechten af te zien. Om een paar situaties te noemen. Dat je wel afziet van het bedrag waar je recht op hebt, omdat het niet in lijn is met Jezus om iemand de schulden in te werken. Of dat je niet altijd het onderste uit de kan haalt, omdat je weet dat jou door God zoveel is gegeven. Of dat je in het geval van roddel niet terugslaat met 'ik weet dan ook nog wel over die ander te zeggen', maar dat – uit liefde – niet doet. Of in het geval waar ik deze preek mee begon – het grondrecht waardoor kerken als ze willen met meer dan 30 mensen samen kunnen komen. Daar zie je als kerk vanaf – uit liefde voor mensen die anders misschien door jou opstelling besmet kunnen raken. En ook om het goede nieuws verder te krijgen – omdat je merkt dat na alle negatieve publiciteit rondom Staphorst het van de kerk en haar boodschap alleen maar onbegrip krijgen als je niet aan dat dringende advies van 30 mensen houdt.

Ik hoop dat dit je de weg wijst in jouw leven, in jouw situatie. Dit verhaal is dus geen vrijbrief om in alle gevallen aan je eigen rechten en voorrechten vast te houden. Iets dat in onze cultuur trouwens volstrekt normaal is. Je eigen rechten en ook je eigen voorrechten gebruiken voor je eigen gemak, om zelf verder te komen in het leven. Het wordt zelfs als gek gezien om niet in alle gevallen voor je eigen rechten te gaan. Maar zulk 'blind voor eigen rechten gaan' is niet de weg die Paulus laat zien in zijn leven en is ook niet in de geest van Jezus Christus. Maar ook niet het tegenovergestelde – nooit op je rechten staan. Ook al lijken sommige christenen dit idee te hebben dat je onrecht altijd maar over je heen moet laten komen en alles moet verdragen en nooit voor jezelf of je eigen welzijn mag opkomen.

Het vereist het nodige onderscheidingsvermogen om te weten wanneer je wel van je rechten af moet zien en wanneer niet. Kom je wijsheid te kort? Soms kan het helpen om het advies van anderen in te winnen hierover, al blijft het altijd je eigen beslissing. Of breng deze bijbeltekst uit Jakobus in praktijk: 'Komt een van u wijsheid tekort? Vraag God erom en hij die aan iedereen geeft, zonder voorbehoud en zonder verwijt, zal u wijsheid geven.'

Meer nog dan naar Paulus kijken, is het belangrijk om naar Jezus te kijken. Jezus Christus had ook hogere doelen. En die hogere doelen maakte dat hij van al zijn voorrechten afzag door naar deze aarde te komen. En dat hij aan het eind van zijn leven van al zijn eigen rechten af zag. Toen hij werd geboeid, liet hij er niet voor zorgen dat hij weer loskwam. Toen hij op het punt stond gezeseld te worden, voorkwam hij dat niet. Terwijl het zeker in zijn macht lag om dat te voorkomen. Toen hij voor de Romeinse machthebbers stond die hem hadden moeten beschermen, wees hij hen niet op hun verantwoordelijkheid. Toen hij zonder eerlijk proces tot de dood werd veroordeeld, ging hij niet op zijn rechten staan. Ook al was er onrecht aan alle kanten, Jezus. Toen hij werd geslagen, keerde hij de andere wang toe.

Want Jezus had hogere doelen. Hij had iets groters voor ogen dan zelf recht gedaan worden. Hij had iets hogers in gedachten dan op zijn eigen rechten staan. Want Jezus had hogere doelen. Hij had iets groters voor ogen dan zelf recht gedaan worden. Hij had iets hogers in gedachten dan op zijn eigen rechten staan.

Een van die doelen was jij. En ik. Onze redding, onze vrij spraak, onze schone lei.

Een van die doelen was deze wereld nieuw maken. En daarvoor moest het kwaad verslagen worden. De dood overwonnen worden.

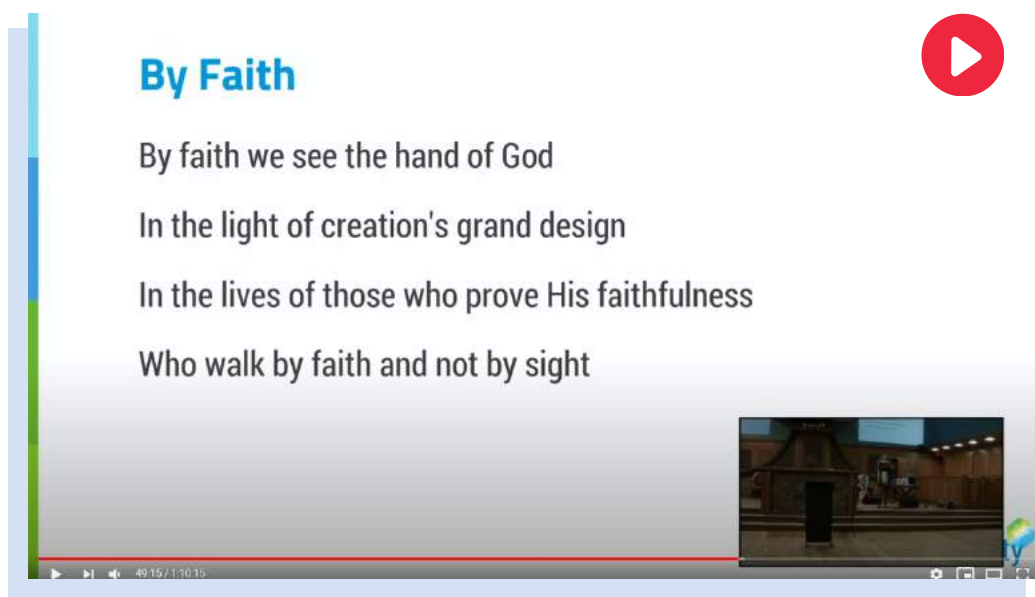
En daarom deed hij dat. Gemotiveerd door liefde.

Wie je ook bent – vergeet nooit wat Jezus Christus voor jou heeft gedaan. Je bent vrijgesproken van elke schuld, alle kwaad, vanwege hem.

En als je in zijn spoor je leven leidt, zul je geregeld voor moeilijke keuzes staan. Waarbij je de keuze hebt om aan je rechten en voorrechten vast te houden, of er juist vanaf te zien. Omwille van de bevordering van het goede nieuws. Of omwille van de bevordering van het recht. Of om de keten van kwaad te stoppen. En dan weet je vooraf niet altijd wat juist is. En soms achteraf ook niet. Je ontdekt niet altijd in dit leven wat je keuzes uitwerken. Maar weet dat je mag leven in geloof – dat Hij eens alles rechtzet, dat zijn woorden kloppen, dat zijn toekomst komt, dat hij iedereen recht zal doen. En in dat geloof blijven we staande, en zoeken we een weg in lastige situaties. Daar gaat het volgende lied over. **'By Faith'**.

Amen.

Bezoek ook de dienstpagina van vandaag, met daarop ook kinderwerk, de liederen van vandaag, en meer.

Wil je bijdragen of betrokken raken? **Dat kan op diverse manieren.** Ook zijn giften aan de algemene diaconie (het doel in oktober 2020) welkom, zodat we mensen beter kunnen helpen. Hiervoor kun je deze QR-code gebruiken. Heel hartelijk dank.

